

LUND UNIVERSITY

**Kontroll av skötseln samt skötselplanerna för naturreservaten
Linnebjerg och Fågelsångsdalen**

Examensarbete, Biologiska institutionen, BIOD01, HT 2015

Joanna Andersson

Handledare: Eva Waldemarson

Abstract

There are a number of reasons to form a nature reserve - to preserve and promote biodiversity and to assure areas for outdoor life are two of them. To be able to maintain these values, it is important that an adequate management plan is established for the area in question.

I have examined two nature reserves in the county of Lund, Sweden – Fågelsångsdalen and Linnebjerg. Both of these reserves contain different kinds of habitats and therefore harbour a vast variety of species. The reserves are, since 2004, also Natura 2000-areas. By comparing the areas' current status with the objectives of their respective management plans, I could get an understanding of how well these areas and their values are maintained.

I have also studied the management plans themselves, written in 1993 and 1980 respectively, to see if anything needs to be changed or added. Furthermore I have looked into the network of the agencies - and other parties - responsible for the maintenance of nature reserves to get a better understanding of their work.

Based on my observations of the areas, 18.5% of Fågelsångsdalen's total area meets all the objectives in the management plan. The corresponding number for Linnebjerg is 41.3%. Also based on my observations in field; 4 things ought to be changed and/or added in the management plan for Fågelsångsdalen, in favor of the goals for the area. The corresponding number for Linnebjerg is 2.

Since neither Fågelsångsdalen or Linnebjerg meets all the objectives in their management plans, some values may eventually be lost if no appropriate action is taken. However, I find that the management plans themselves, for both Fågelsångsdalen and Linnebjerg, on the whole are good.

Innehållsförteckning

1	Introduktion.....	4
2	Material och metoder.....	6
3	Resultat.....	7
3.1	Fågelsångsdalen.....	7
3.1.1	Område 1-Betesmark.....	7
3.1.2	Område 2-Betesmark.....	8
3.1.3	Område 3-Betesmark.....	8
3.1.4	Område 4-Betesmark.....	8
3.1.5	Område 5-Betesmark.....	8
3.1.6	Område 6-Lövskog.....	8
3.1.7	Område 7-Slätteräng.....	8
3.1.8	Område 8-Lövskog.....	9
3.1.9	Område 9-Betesmark.....	9
3.1.10	Område 10-Lövskog.....	9
3.1.11	Område 11-Lövskog.....	9
3.1.12	Område 12-Betesmark.....	9
3.1.13	Område 13-Stenbro.....	9
3.1.14	Område 14-Betesmark.....	10
3.1.15	Område 15-Betesmark.....	10
3.1.16	Område 16-Betesmark.....	10
3.1.17	Övrigt.....	10
3.1.18	Revidering.....	10
3.2	Linnebjerg.....	11
3.2.1	Område 1-Parkering.....	11
3.2.2	Område 2-Slätteräng.....	11
3.2.3	Område 3-Ek-hasselskog.....	12
3.2.4	Område 4-Ek-hasselskog.....	12
3.2.5	Område 5-Damm.....	12
3.2.6	Område 6-Fuktäng.....	12
3.2.7	Område 7-Fuktäng.....	12
3.2.8	Område 8-Bokskog.....	12
3.2.9	Område 9-Fuktäng.....	13
3.2.10	Område 10-Betesmark.....	13
3.2.11	Område 11-Betesmark.....	13
3.2.12	Område 12-Vattningshål.....	13
3.1.17	Övrigt.....	13
3.1.18	Revidering.....	13
4	Diskussion.....	14
4.1	Fågelsångsdalen.....	14
4.1.1	Betesmarkerna.....	14
4.1.2	Lövskogen.....	14
4.1.3	Slätterängen.....	15
4.1.4	Stenbron.....	15
4.1.5	Rekreation och friluftsliv.....	15
4.1.6	Revidering av skötselplanen.....	15
4.2	Linnebjerg.....	16
4.2.1	Betesmarkerna.....	16
4.2.2	Ek-hasselskogen.....	16
4.2.3	Slätter-/fuktängarna.....	16
4.2.4	Dammen.....	16
4.2.5	Vattningshål.....	16
4.2.6	Rekreation och friluftsliv.....	17
4.2.7	Revidering av skötselplanen.....	17
4.3	Ansvariga myndigheter och naturvårdsförvaltare.....	17
5	Konklusion.....	18
6	Slutord.....	18
7	Referenser.....	18

1 Introduktion

Enligt 7 kap. 4 § miljöbalken (SFS 1998:808) finns det flera anledningar till att bilda ett naturreservat – att skydda och främja den biologiska mångfalden och att trygga områden för utövning av friluftsliv är två av dem.

År 1963 erkändes Fågelsångsdalen som ett naturreservat (Rosquist 2005a). För Linnebjerg skedde detta 1980 (Rosquist 2005b). Båda områdena ligger i Lunds kommun och har en storlek på cirka 13 (Englesson & Johansson 1993) respektive 38 hektar (Länsstyrelsen i Malmöhus län 1980). Då ett område blir naturreservat ska en skötselplan upprättas för området ifråga, som länsstyrelsen sedan ska fastställa (Naturvårdsverket 2015). Det är också denna myndighet som ska se till att skötselplanen efterföljs (Haglund 2010). Syftet med en skötselplan är att beskriva hur området ska underhållas för att det ska behålla sina värden (Naturvårdsverket 2015).

Skötselplanerna för Fågelsångsdalen (Englesson & Johansson 1993) och Linnebjerg (Länsstyrelsen i Malmöhus län 1980) har dels en allmän målsättning för reservatet samt åtgärder för att nå dessa mål och dels målsättningar -samt åtgärder- på detaljnivå som rör specifika skötselområden inom reservatet. Både Fågelsångsdalen och Linnebjerg utnämndes till Natura 2000-områden år 2004 (Rosquist 2005a, Rosquist 2005b) vilket innebär att de, ur ett EU-perspektiv, är värdefulla att bevara (Naturvårdsverket 2012). Med denna utnämning följde ett upprättande av bevarandeplaner, från Länsstyrelsen, för respektive område (Rosquist 2005a, Rosquist 2005b). En bevarandeplan ska innehålla en beskrivning av vilka habitat och arter som finns i området, vad målsättningen med området är och vilka åtgärder som kan behöva göras för att nå den, vilka eventuella risker som finns och hur uppföljningen av det skyddade området ska gå till (Länsstyrelsen Östergötland u.å).

Fågelsångsdalen omfattar en ravinartad dalgång, vari Sularpsbäcken rinner (Rosquist 2005^a). Enligt skötselplanen (Englesson och Johansson 1993) består området till största delen av betesmark och lövskog. Uppåt sluttningarna består marken av torräng för att sedan, vid dalgången, övergå till fuktäng. Fågelsångsdalen är välförsett med lavar, mossor, svampar, insekter och landlevande mollusker (Rosquist 2005a). Reservatet har också ett 20-tal häckande fågelarter (Rosquist 2005a). De allmänna målen enligt skötselplanen för Fågelsångsdalen (Englesson & Johansson 1993) är bland annat att betesmarkerna och den frodiga lövskogen ska bevaras och att stigar och gångbroar ska hållas i gott skick för att främja friluftsliv. För att åstadkomma det förstnämnda ska åtgärder i skogen göras med stor återhållsamhet; döda träd ska få stå/ligga kvar och i princip inga upprensningar av död ved ska ske i Sularpsbäcken då denna miljö skapar goda förutsättningar för många växt- och djurarter. Betesmarkerna ska hållas hävdade genom årligt bete av nötkreatur, hästar och/eller får. Vid behov ska kompletterande buskröjning/trädfällning och slåttring göras. Rekreation och friluftsliv ska främjas genom att stigar, spångar, staket och genomgångar hålls i gott skick (Englesson & Johansson 1993).

Majoriteten av skogen i Linnebjerg består av ek-hasselskog med stor förekomst av yngre lindträd. I denna skog domineras busskiktet av hassel med inslag av fläder, olvon och olika havtornsarter (Länsstyrelsen i Malmöhus län 1980; Rosquist 2005b). Reservatet hyser gläntor och öppna fuktstråk och i dessa områden återfinns ängsvegetation. Enligt skötselplanen (Länsstyrelsen i Malmöhus län 1980) är däggdjurslivet i Linnebjerg relativt fattigt med främst enstaka arter av smågnagare som företrädare, fågellivet i området bjuder dock på desto större diversitet. Enligt rådande skötselplan för Linnebjerg (Länsstyrelsen i Malmöhus län 1980) är den allmänna målsättningen att skogens nuvarande fördelning av olika trädslag i princip ska behållas, men att ek, hassel och lind ska gynnas på sikt. Dessutom ska ängsmarkerna bevaras

genom kontinuerligt bete, slåtterängar ska hållas hävdade genom slåtter, ett rikt fågelliv ska bevaras och främjas och parkeringsplats och strövstigar ska underhållas på ett sådant sätt att människor med lätthet ska kunna utnyttja området för friluftsliv (Länsstyrelsen i Malmöhus län 1980).

Fågelsångsdalen ägs av Lunds kommun samt av privatpersoner och det är också dessa parter som, tillsammans med Länsstyrelsen, ska förvalta reservaten (Engleson & Johansson 1993). I Linnebjer fall är det Naturvårdsverket som äger området, men det är Länsstyrelsen som ansvarar för skötseln (Länsstyrelsen i Malmöhus län 1980). Att det finns en bra kommunikation mellan ansvariga myndigheter och naturvårdsförvaltare är en viktig del i att bevara de skyddade områdena (Naturvårdsverket 2010).

Enligt Naturvårdsverket (2015) är skötselplaner skrivna på ett sätt som lämnar utrymme för revidering. Då de planer som finns för Fågelsångsdalen och Linnebjer utfärdades för relativt längesedan, finns det anledning att tro att dessa skötselplaner behöver revideras. Detta resonemang kan dessutom stödjas av det faktum att reservaten ifråga utnämndes till Natura 2000-områden år 2004 (Rosquist 2005a, Rosquist 2005b), det vill säga flera år efter att skötselplanerna upprättats.

Trots att skötselplanerna har utformat åtgärder för att nå målsättningarna - och trots att Länsstyrelsen är kontrollmyndighet för skötseln av reservaten - är det ingen garanti att områdenas nuvarande status lever upp till skötselplanernas mål. Det har dessutom inte gjorts några uppföljningar/besiktningar i Fågelsångsdalen och Linnebjer sedan 2005 (Påhlsson 2005) respektive 2006 (Länsstyrelsen i Skåne län 2006).

Syftet med detta arbete var att kontrollera om de olika skötselområdenas status lever upp till nuvarande målsättningar för områdena ifråga. Även om Fågelsångsdalen och Linnebjer status inte kan representera alla naturreservat i Skåne, kan det ge en fingervisning om hur mycket det satsas på förvaltning -och uppföljning- av reservat. Jag ville också kontrollera om skötselplanerna eventuellt behöver revideras.

2 Material och metoder

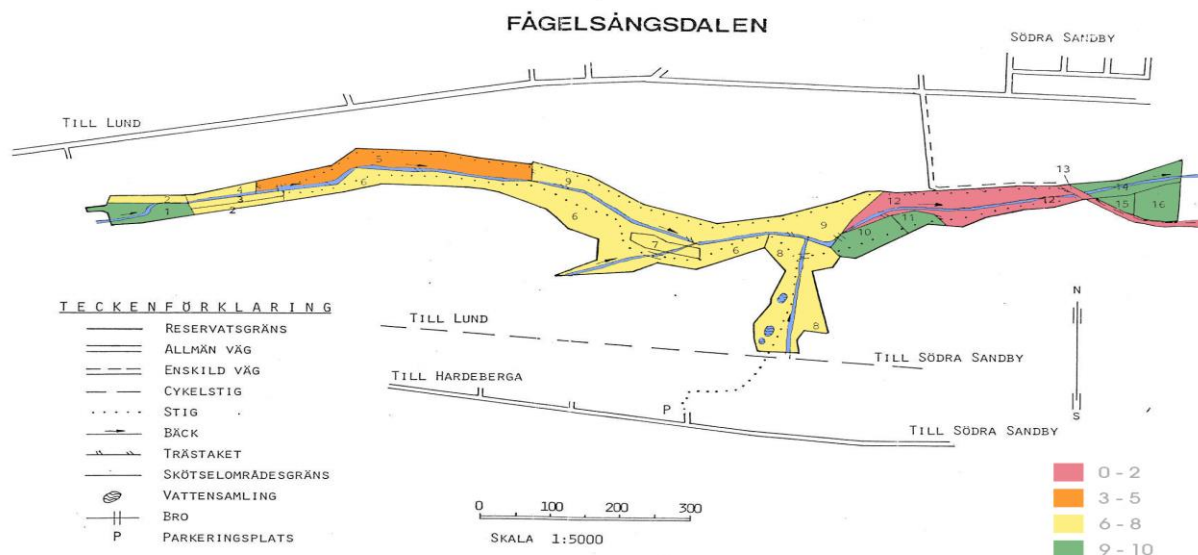
På liknande sätt som beskrivits i Liljelund & Zetterberg (1986) har jag på plats i reservaten använt mig av skötselplanerna, som för Fågelsångsdalen och Linnebjerg beskriver 16- respektive 12 stycken skötselområden. För att hitta till de olika skötselområdena använde jag mig av kartor över reservaten, hämtade från respektive skötselplan (Engleson & Johansson 1993, Länsstyrelsen Malmöhus län 1980). Med denna information tillgänglig kunde jag systematiskt ta mig igenom varje område och dokumentera vad jag såg, på ett liknande sätt som Pahlsson (2005) gjort. Fortsättningsvis utgick jag ifrån skötselplanens (Engleson & Johansson 1993, Länsstyrelsen Malmöhus län 1980) allmänna målsättningar/åtgärder samt de specifika målsättningarna och åtgärderna för skötselområdet ifråga. Vid bedömningen använde jag mig av en egen skala 0-10, där 0 = stämmer inte alls överens med skötselplanens målsättningar/åtgärder och 10 = helt i enlighet med skötselplanens målsättningar/åtgärder. Hänsyn togs också till utsträckningen på de eventuella brister jag noterade. Observationerna i fält gav även underlag för bedömningen av huruvida respektive skötselplan behöver revideras eller inte.

För att få en bättre inblick i arbetet som krävs för att få ett välskött naturreservat har jag haft telefon- och/eller mailkontakt med miljövetare på Naturvårdsverket, Länsstyrelsen Skånes naturvårdsenhet samt en naturvårdsbiolog på Lunds kommun.

3 Resultat

Nedan följer en redovisning av de olika skötselområdena i Fågelsångsdalen och Linnebjerg. ”Mina kommentarer ” är de observationer som gjorts ute i fält och som är av värde för bedömningen av områdets nuvarande status i relation till skötselplanen samt för bedömningen av huruvida skötselplanen behöver revideras eller ej. ”Nuvarande status” beskrivs i texten nedan som en siffra mellan 0-10 och ger en indikation på hur väl skötta de olika områdena är. Både de allmänna målsättningarna/åtgärderna samt de målsättningarna och åtgärderna för det specifika skötselområdet ifråga har verkat som underlag för vad jag valt att kommentera.

3.1 Fågelsångsdalen

Figur 1: Karta över Fågelsångsdalens skötselområden, numrerade 1-16. Färgerna symboliserar hur pass väl den nuvarande statusen av området överensstämmer med skötselplanens målsättningar/åtgärder - både de allmänna samt de för det specifika skötselområdet ifråga. Jag har använt mig av en skala 0-10, där 0 = stämmer inte alls överens med skötselplanens målsättningar/åtgärder och 10 = helt i enlighet med skötselplanens målsättningar/åtgärder.

Av Fågelsångsdalens totala area utgörs 12,3% av intervallet 0-2, 10 % av intervallet 3-5, 59,2% av intervallet 6-8 och 18,5% av intervallet 9-10.

3.1.1 Område 1-Betesmark

Målsättning enligt skötselplanen: Öppen betesmark.

Min kommentar: Ingen anmärkning.

Nuvarande status: 10

3.1.2 Område 2-Betesmark

Målsättning enligt skötselplanen: Träd- och buskbevuxen mark som betas. Väl slutna bryn mot åkrarna. Krontäckningen för träden bör ligga kring 80%, medan motsvarande siffra för buskarna är 10%.

Mina kommentarer: Har nyligen slåtrats, men resterna har ej bortforslats. Väl slutna bryn. Svårframkomligt i den trädbevuxna delen på grund av branta sluttningar.

Nuvarande status: 7

3.1.3 Område 3-Betesmark

Målsättning enligt skötselplanen: Träd- och buskbevuxen mark som betas. Väl slutna bryn mot åkrarna. Krontäckningen för träden bör ligga kring 80%, medan motsvarande siffra för buskarna är 10%.

Min kommentar: Hävdad mark som nyligen slåtrats, men resterna har ej bortforslats. Väl slutna bryn. Svårframkomligt i den trädbevuxna delen på grund av branta sluttningar.

Nuvarande status: 7

3.1.4 Område 4-Betesmark

Målsättning enligt skötselplanen: Träd- och buskbevuxen mark som betas. Väl slutna bryn mot åkrarna. Krontäckningen för träden bör ligga kring 80%, medan motsvarande siffra för buskarna är 10%.

Min kommentar: Hävdad mark som nyligen slåtrats, men resterna har ej bortforslats. Väl slutna bryn. Svårframkomligt i den trädbevuxna delen på grund av branta sluttningar.

Nuvarande status: 7

3.1.5 Område 5-Betesmark

Målsättning enligt skötselplanen: En välhävdad betesmark, där dalbotten i stort saknar träd och buskar, medan sydsluttningens "trädjättar" och busksnår får spela en fortsatt dominerande roll. Delar av sluttningen skall dock hållas fri från vedartad vegetation. Träd- och buskvegetationens täckningsgrad bör ligga kring 25%. Marken bör ej gödslas.

Mina kommentarer: Ej välhävdad betesmark – högväxt gräs, yngre alar samt buskuppstag längs med bäcken.

Nuvarande status: 4

3.1.6 Område 6-Lövskog

Målsättning enligt skötselplanen: Fri utveckling av lövskogen, varvid döda och fallna träd lämnas utan åtgärd (undantag stigar). Slutna bryn hålls mot åkermarken. Området sydväst om fuktängen (omr 7) hålls förhållandevis öppet för att gynna floran. Trädskiktets krontäckning bör ligga kring 70%, medan buskskiktets täckningsgrad ej bör överstiga 10%.

Mina kommentarer: Söndrigt staket på grund av fallna träd. Svårframkomligt. Väl slutna bryn.

Nuvarande status: 8

3.1.7 Område 7-Slätteräng

Målsättning enligt skötselplanen: Slätteräng som årligen slås.

Mina kommentarer: Staket i mycket dåligt skick på grund av fallna träd. Har nyligen slåtrats men resterna har ej bortforslats.

Nuvarande status: 8

3.1.8 Område 8-Lövskog

Målsättning enligt skötselplanen: Sluten lövskog som får utvecklas fritt. Väl slutna bryn mot åkermarken. Områdets kulturhistoriska spår beaktas.

Mina kommentarer: Ingen skylt har upprättats för området. Stort antal fallna träd. Ett träd ligger över räcket till träbron. Ett stort antal almar är påverkade av almsjukan. Bäckens naturliga flöde påverkas av det stora antalet fallna träd. Väl slutna bryn mot åkermarken.

Nuvarande status: 8

3.1.9 Område 9-Betesmark

Målsättning enligt skötselplanen: Öppen betesmark med ett trädbevuxet parti utmed bäcken.

Min kommentar: Stort busk uppslag uppåt sluttningen vid område 55°43'15"N,13°20'5"Ö .

Nuvarande status: 8

3.1.10 Område 10-Lövskog

Målsättning enligt skötselplanen: Fri utveckling av lövskogen.

Min kommentar: Ingen anmärkning.

Nuvarande status: 10

3.1.11 Område 11-Lövskog

Målsättning enligt skötselplanen: Fri utveckling av lövskogen. Slutna bryn mot åkern.

Mina kommentarer: Söndrigt staket på grund av fallna träd. Flera ekar hade skydd mot viltangrepp. Väl slutna bryn mot åkern.

Nuvarande status: 9

3.1.12 Område 12-Betesmark

Målsättning enligt skötselplanen: Betesmark med inslag av träd och buskar längst bäcken och vid sluttningarna. Dalgången hålls öppen.

Mina kommentarer: Området har uppslag av yngre alar samt nyponbuskar och andra betesrester i dalgångens mitt. Staketet på sydsluttningen är sönder. Dalgången var kraftigt översvämmad vid ett av besöken. Svårframkomligt.

Nuvarande status: 1

3.1.13 Område 13-Stenbro

Målsättning enligt skötselplanen: Stenbron, dammvallen och stengrunden bibehålles intakta och hålles fria från skymmande vegetation.

Mina kommentarer: Bron är avspärrad med staket samt varningstejp. Nedfallna stenar på brons västsida.

Nuvarande status: 0

3.1.14 Område 14-Betesmark

Målsättning enligt skötselplanen: Betesmark med bibehållet lövträdsinslag.

Min kommentar: Ingen anmärkning.

Nuvarande status: 10

3.1.15 Område 15-Betesmark

Målsättning enligt skötselplanen: Öppen betesmark.

Min kommentar: Ingen anmärkning.

Nuvarande status: 10

3.1.16 Område 16-Betesmark

Målsättning enligt skötselplanen: Området hålls öppet genom åker- eller betesbruk.

Min kommentar: Ingen anmärkning.

Nuvarande status: 10

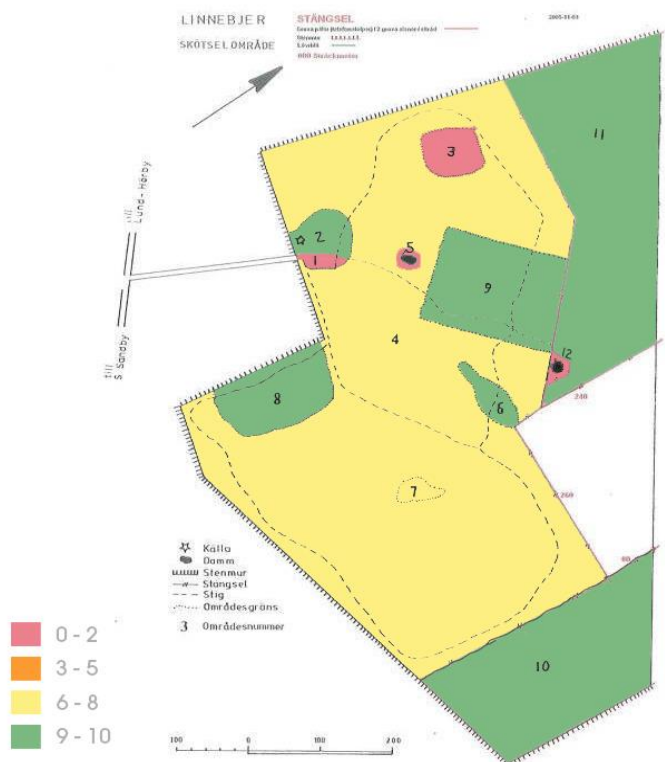
3.1.17 Övrigt

Bäcken som rinner genom reservatet har en varierande botten som stundom är minerogen och stundom består av dy.

3.1.18 Revidering

Skötselområdena 2-4 och 6 ger anledning till att anse att skötselplanen behöver revideras under punkt 3.1 och skötselområdena 5 och 12 gör detsamma för punkt 2.3.2. Beskrivningen under punkt 8 behöver revideras.

3.2 Linnebjerg

Figur 2: Karta över Linnebjergs skötselområden, numrerade 1-12. Färgerna symboliserar hur pass väl den nuvarande statusen av området överensstämmer med skötselplanens målsättningar/åtgärder - både de allmänna samt de för det specifika skötselområdet ifråga. Jag har använt mig av en skala 0-10, där 0 = stämmer inte alls överens med skötselplanens målsättningar/åtgärder och 10 = helt i enlighet med skötselplanens målsättningar/åtgärder.

Av områdets totala area utgörs 3,9% av intervallet 0-2, 0 % av intervallet 3-5, 54,8% av intervallet 6-8 och 41,3% intervallet 9-10.

3.2.1 Område 1-Parkering

Målsättning enligt skötselplanen: Parkeringsplats för 25-30 personbilar. Området omdelebart öster om p-platsen bör hållas fritt från buskar.

Mina kommentarer: Enbart plats med cirka 15 bilar. Otydlig gräns mellan terräng och parkeringsområde. Inga ekstockar runt området. Inga sopkärl. Ingen toalett.

Nuvarande status: 1

3.2.2 Område 2-Slätteräng

Målsättning enligt skötselplanen: Slätteräng, i norr med ett glest träd- och buskskikt av bland annat ek, björk, hassel och hagtorn. Bitvis kraftiga uppslag av asp.

Mina kommentarer: Området i norr har gallrats men materialet har ej bortforslats. Området i söder har slåttrats men betesresterna har ej bortforslats.

Nuvarande status: 9

3.2.3 Område 3-Ek-hasselskog

Målsättning enligt skötselplanen: Ek-hasselskog av samma typ som i omgivningen (omr 4).

Mina kommentarer: Lutande och hängande stammar. Unga ekar utgör inget större inslag.

Nuvarande status: 2

3.2.4 Område 4-Ek-hasselskog

Målsättning enligt skötselplanen: Ek-hasselskog med dominans av ek och lind i trädskiktet samt ett välutvecklat buskskikt med bland annat hassel, lind, hagtorn, flöder och olvon inom vissa områden, medan det kan glesas ut inom andra.

Mina kommentarer: Stort antal lutande stammar samt träd som fallit. Mycket gallrings- och slätterrester som ej har bortforslats. Välutvecklat buskskikt.

Nuvarande status: 8

3.2.5 Område 5-Damm

Målsättning enligt skötselplanen: Damm med dämme för att kunna erhålla ett någorlunda kontinuerligt flöde av vatten till fuktängen.

Mina kommentarer: Mycket löv och grenar i dammen. Inget dämme.

Nuvarande status: 0

3.2.6 Område 6-Fuktäng

Målsättning enligt skötselplanen: Fuktäng av högörstyp.

Min kommentar: Ingen anmärkning.

Nuvarande status: 10

3.2.7 Område 7-Fuktäng

Målsättning enligt skötselplanen: Öppen glänta som hävdas genom slätter och röjning. Brynvegetation önskvärd i kanterna för att gynna fågellivet.

Mina kommentarer: Mycket stort inslag av högväxt gräs.

Nuvarande status: 7

3.2.8 Område 8-Bokskog

Målsättning enligt skötselplanen: Bokskog.

Min kommentar: Ingen anmärkning.

Nuvarande status: 10

3.2.9 Område 9-Fuktäng

Målsättning enligt skötselplanen: Vetenskapligt undersökningsområde.

Mina kommentarer: Mycket död ved. Våldigt fuktig mark.

Nuvarande status: 9

3.2.10 Område 10-Betesmark

Målsättningen enligt skötselplanen: Betesmark av ängskaraktär med bevarad brynvegetation längs ägogränser.

Min kommentar: Ingen anmärkning.

Nuvarande status: 10

3.2.11 Område 11-Betesmark

Målsättning enligt skötselplanen: Kulturbetesmark med möjlighet till tidvis uppodling. Bryn och hagtornsriddåer bevaras och föryngras på sikt. Den betade ekhagmarken i söder bevaras.

Mina kommentarer: Betesskadade ekar.

Nuvarande status: 9

3.2.12 Område 12-Vattningshål

Målsättning enligt skötselplanen: Tills vidare bevarat som vattningshål. Schaktmassorna runt vattenhålet bör planas ut så att en mer landskapsanpassad kontur erhålles. Vid avveckling av vattenhålet bör detta fyllas igen och återföras som betesmark.

Mina kommentarer: Inhägnat med stängsel. Ej lämpligt som dricksvatten.

Nuvarande status: 0

3.2.13 Övrigt

Tillsynes ingen föryngring av ek i skötselområde 3. Naturvårdsförvaltaren är snabb med att avlägsna träd som fallit över stigen. Flertalet fallna träd har sågats i mindre delar, vissa tillsynes nyligen andra för flera år sedan. Otydlig färgmarkering av stigsystem.

3.2.14 Revidering

Skötselområdena 3-4 ger anledning till att anse att skötselplanen behöver revideras under punkt 2.1 och skötselområde 11 gör detsamma för punkt 2.2.2.

4 Diskussion

4.1 Fågelsångsdalen

4.1.1 Betesmarkerna, skötselområde 1-5, 9, 12, 14-15.

Sjöbeck (2010a) beskriver att reservatet inte betades under år 2006 och 2007, men återupptogs år 2008 då 13 stycken nötkreatur släpptes i området. Enligt Peter Johnsen¹, naturvårdsbiolog på Lunds kommun, betades markerna av 8 stycken nötkreatur i år. Eftersom vissa av markerna trots detta inte har en kortsnaggad grässvål kan man konstatera att betetrycket inte varit tillräckligt högt och att man i dessa områden, för att nå målsättningen, antingen får öka antalet djur nästkommande betessäsonger och/eller öka slätterinsatserna. Dessutom är förekomsten av buskar och unga alar påtaglig i en del områden som ska hållas öppna. Här bör sättas in insatser för röjning - att hålla en god hävd gynnar många arter av kärlväxter, fåglar och insekter (Sjöbeck 2010a). Åtgärderna för att hävda en mark måste göras med kontinuitet eftersom de hävdgynnade arterna annars inte hinner etablera sig (Rosquist 2005a).

4.1.2 Lövskogen, skötselområde 6, 8, 10-11 samt bäcken.

Enligt skötselplanen (Engleson & Johansson 1993) ska skogen i stort sett få utvecklas fritt och i alla områden, men i synnerhet område 8, finns stora inslag av död ved – till stor del på grund av att detta område är starkt påverkat av almsjukan. Från att i detta område varit den dominerande trädarten (Sjöbeck 2010b), finns nu knappt några levande almar kvar. På de öppna ytor som almarna lämnat efter sig har framförallt ask och lönn etablerat sig. För att undvika igenväxning av skogen och hjälpa fram ett välmående örtskikt kan en röjning av unga trädplantor vara fördelaktigt. Trots de uppenbara negativa konsekvenserna almsjukan orsakat almen - som rödlistades 2010 (Skogsstyrelsen 2010) - har följderna fört en del positiva saker med sig också - de döda stammarna gynnar många insekter, fåglar, mossor, lavar och svampar (Sjöbeck 2010c). Även bäcken är i område 8 starkt påverkad av almsjukan då väldigt mycket bråte stör dess naturliga flöde. Konsekvensen av detta kan bli att dalen översvämmas (Sjöbeck 2010b) – något jag själv fick uppleva under ett av mina besök i reservatet. Av denna anledning borde man i område 8, men också på andra ställen, göra en viss upprensning av död ved i bäcken och flytta upp materialet på land. Allting bör dock inte flyttas – den annars minergogena botten i bäcken varierar nu med dy på grund av den döda veden. Denna typ av botten utgör en bra miljö för många insektsarter, bland annat dagsländelarver, bäcksländelarver och bäckbaggar (Länsstyrelsen i Kronobergs län 2008).

Några skötselåtgärder gällande almsjukan finns inte att hitta i reservatets skötselplan (Engleson & Johansson 1993) - som inte ens nämner faktumet att många almar drabbats av detta. En anledning kan vara att sjukdomen, vid tidpunkten för fastställandet av skötselplanen, ännu inte drabbat Fågelsångsdalen eller att konsekvenserna av sjukdomen ännu inte börjat synas. Det kan också vara så att man helt enkelt inte velat - eller vill - sätta in några bekämpningsåtgärder, varför man på denna punkt heller inte reviderat skötselplanen.

¹ Peter Johnsen, Lunds kommun, mailkontakt den 4 december 2015.

4.1.3 Slätterängen, skötselområde 7.

Detta område är den enda öppna marken som i skötselplanen (Englesson & Johansson 1993) benämns som en slätteräng som årligen ska slå. Området har slåtrats men resterna har inte bortforslats, något som ska göras i samband med att området slå. Då en hel del arter kan komma att missgynnas annars, borde bortforsling ske omgående och fortsättandevis då området slåtrats.

4.1.4 Stenbron, skötselområde 13.

I dagsläget är stenbron, som ligger i östra delen av reservatet avstängd och kan inte nyttjas av besökare. En del stenar har dessutom fallit ut på den västra sidan av bron. Enligt Peter Johnsen², ägs bron av en privat markägare och en diskussion angående brons skick samt eventuella åtgärder pågår just nu mellan denne och kommunen.

4.1.5 Rekreation och friluftsliv.

Som tidigare nämnts är ett av de stora målen med Fågelsångsdalen, precis som med andra naturreservat, att områdena ska vara en plats för rekreation och friluftsliv. Stigar och spångar underlättar framkomligheten i reservatet. På grund av områdets naturliga topografi är det dock på sina ställen förhållandevis svårt att ta sig fram. Detta är självfallet svårt att göra någonting åt, men en del stigar som ligger vid väldigt brant mark har inget staket vilket innebär att en viss skaderisk föreligger. För övrigt är en hel del staket sönder, bland annat på grund av träd som fallit.

4.1.6 Revidering av skötselplanen.

Då områdena 2-4 och 6 innehar väldigt brant mark och där inte fanns några staket, var det svårt att ta sig fram där på ett riskfritt sätt. I skötselplanen (Englesson & Johansson 1993) vid punkt 3.1 under rubriken ”Disposition och skötsel av anläggningar för rekreation och friluftsliv” står det bland annat att ”stängselgenomgångar, stigar och spångar underlättar för den som vill vandra i området”. Jag anser att det här bör läggas till att det vid mycket brant mark ska finnas staket för att underlätta vandring samt minimera risken för skador.

I beskrivningen för skötselområde 8 står det att almarna dominerar detta område, något som inte längre är sant på grund av almsjukan. Här bör en uppdatering ske.

² Peter Johnsen, Lunds kommun, mailkontakt den 4 december 2015.

I skötselplanen (Englesson & Johansson 1993) under punkt 2.3.2 beskrivs det att betesmarkerna ska betas årligen av nötkreatur, häst eller får. Detta för att få en välbetad, kortsnaggad grässvål vid vegetationssäsongens slut, något som inte kan sägas för skötselområde 5 och 12. Betesmarkernas hävd är direkt beroende av antalet djur, varför detta - för de marker man väljer att hävda med främst bete - ska specificeras i skötselplanen.

Av de arter som gynnas av en hävdad mark, utgörs en del av dem av slättergynnade arter (Jordbruksverket 2003). Slåttring- och bortforsling av växtmaterial främjar en lågvuxen, ljus- och värmeberoende flora (Sjöbeck 2010a). Dessutom gynnas en hel del insektsarter av denna marktyp, vilket i sin tur gynnar många fåglar (Sjöbeck 2010a). Bevarandeplanen (Rosquist 2005a) beskriver att fördelen med slätter, framför bete, är ”att växterna hinner sätta frö”. Av dessa anledningar anser jag att skötselplanen bör lägga större vikt vid detta.

4.2 Linnebjerg

4.2.1 Betesmarkerna, skötselområde 10-11.

Dessa områden är hävdade enligt skötselplanens (Länsstyrelsen i Malmöhus län 1980) anvisningar. Enligt bevarandeplanen (Rosquist 2005b) betas dessa marker av hästar, men bör betas av nötkreatur. Hästar kan åstadkomma omfattande skador på lövträd, framförallt ek, genom barkgnag (Almgren & Rydberg 2003). I område 11 observerades betesskadade ekar, varför man här bör sätta upp skydd kring träden för att skydda mot sådana angrepp alternativt, om möjligt, låta nötkreatur beta där istället.

4.2.2 Ek - hasselskogen, skötselområde 3-4.

Enligt mina observationer i fält är åldersvariationen av ek i område 3 liten, med väldigt få unga träd, något som stöds av Pahlsson (2005). Enligt Sundh (2013) som undersökte delar av område 4 utgör unga ekar inget större inslag här heller, då ingen ek under 19 meter påträffades. Ekföryngring är många gånger ett problem – ofta på grund av att de äts upp av vilda djur (Kullberg & Ekstrom 2001) eller för att de utsätts för stor beskuggning av omkringliggande vegetation (Rydberg & Almgren 2003). Eftersom målet med område 3 och 4 är att det ska vara en ek-hasselskog bör insatser sättas in för att gynna eken. Ett förslag är plantering i kombination med röjning/gallring av omkringliggande vegetation för att minska beskuggningen. För att komma åt problemet med vilda djur som äter upp plantorna kan man plantera eken i växtrör (Sundh 2013).

I område 4 observerades en hel del lutande och hängande stammar. Dessa bör, med fördel för friluftslivet, hjälpas ned så att de inte löper risk att falla ut på stigarna. Hängande stammar kan också antas vara negativt för omkringliggande vegetation.

4.2.3 Slätter-/fuktängarna, skötselområde 2, 6, 7, 9.

Skötselområdena 2, 6 och 7 ska hävdas genom slätter (Länsstyrelsen i Malmöhus län 1980). I område 2 och 6 har detta gjorts, men i område 2 har resterna inte bortforslats. Av tidigare nämnda anledningar är detta en viktig åtgärd. Område 7 är i stort behov av slåttring då detta område är igenväxt av högt gräs. Område 9 är mer fuktigt än vad som kan tyckas lämpligt – troligen på grund av att den intilliggande dammen (skötselområde 5), inte har ett dämme som kontrollerar utflödet till denna fuktäng.

4.2.4 Dammen, område 5.

Detta område är i behov av upprensning då mycket död ved ligger i dammen. Dessutom finns det inte, som det enligt skötselplanen (Länsstyrelsen i Malmöhus län 1980) ska, ett dämme som kontrollerar utflödet till intilliggande fuktäng (skötselområde 9).

4.2.5 Vattningshål, område 12.

Erhåller inte lämpligt dricksvatten och uppfyller därför inte sitt syfte. Då det kan antas utgöra goda förutsättningar för insekts- och fågelfaunan kan det ändå vara lämpligt att behålla detta vattenhål.

4.2.6 Recreation och friluftsliv.

Stigarna och spångarna i Linnebjerg är väl omhändertagna och det är lättframkomligt i hela reservatet. Vid ett av besöken i reservatet blockerade ett nedfallet träd en av stigarna, något som det inte gjorde dagen innan. Dagen efter att trädet påträffats på stigen var det itusågat och bortplockat från stigen. Man kan alltså konstatera att naturvårdsförvaltaren, Länsstyrelsen, varit snabb med att åtgärda problemet. Färgmarkeringen av stigsystemet i Linnebjerg är dock relativt otydligt och bör förbättras.

4.2.7 Revidering av skötselplanen.

Område 3 och 4 har, som tidigare nämnts, en hel del lutande och hängande stammar. I skötselplanen (Länsstyrelsen i Malmöhus län 1980) vid punkt 2.1 under rubriken ”Allmän målsättning för mark-, fauna- och vegetationsvård” anser jag att det ska adderas att lutande och hängande stammar ska hjälpas ned till marken för att minska risken för att träd faller ut på stigen.

En av målsättningarna för hela reservatet är att erhålla en ek – hasselskog och som det nämns i skötselplanen, kan det ibland vara nödvändigt att ta till vissa åtgärder för att gynna eken (Länsstyrelsen i Malmöhus län 1980). Det finns en del träd i betesmarkerna och under ett av besöken kunde betesskadade ekar observeras i område 11. Jag anser att det i skötselplanen (Länsstyrelsen i Malmöhus län 1980) vid punkt 2.2.2 under rubriken ”Betesmarken” bör specificeras hur eken ska skyddas mot dessa angrepp.

4.3 Ansvariga myndigheter och naturvårdsförvaltare.

Enligt Josefin Olsson³, miljövetare på Naturvårdsverket, får Länsstyrelsen ett statligt anslag av Naturvårdsverket varje år och det ska bland annat användas till att förvalta de reservat som länsstyrelsen ansvarar för att sköta. Erik Olsson⁴ beskriver att Naturvårdsverket vägleder Länsstyrelsen i arbetet med att förvalta reservaten. Enligt Josefin Olsson³ ska anslaget också användas till uppföljning av de skyddade områdena. Vidare beskriver Josefin Olsson³ att det inte finns några tidgränser på uppföljning av de skyddade områdena – detta är alltså inget som görs systematiskt.

Just nu utvecklar Naturvårdsverket en databas (skötselDOS) där exempelvis rapportering av vilka skötselåtgärder som gjorts i ett visst område kan föras in. Databasen ska även innehålla analyser för vad som ska prioriteras och för hur ett mer effektivt arbete av förvaltningen ska ske. Naturvårdsverket (2013) beskriver att de behöver få en bättre bild av hur de skyddade områdena sköts oavsett naturvårdsförvaltare och att möjligheten att använda skötselDOS bland annat ska inkludera såväl statligt ägda områden som kommunalt ägda.

Om resultaten för hur väl skötta Fågelsångsdalen respektive Linnebjerg är beror på huruvida det är kommunalt respektive statligt ägt kan jag inte med säkerhet säga. Ekonomiska hinder kan självklart utgöra ett problem oavsett, men då Länsstyrelsen får ett statligt anslag av Naturvårdsverket varje år - pengar vigda just åt att förvalta reservaten – kan man både anta och anse att dessa reservat borde vara bättre skötta än kommunala.

³ Josefin Olsson, Naturvårdsverket, mailkontakt den 17 november 2015

⁴ Erik Olsson, Naturvårdsverket, mailkontakt den 18 november 2015

5 Konklusion

Varken Fågelsångsdalen eller Linnebjerg uppfyller alla målsättningar i deras respektive skötselplaner och en del av reservatens värden kan på sikt missgynnas om inte lämpliga åtgärder sätts in. Jag anser därmed att ett mer utförligt förvaltningsarbete ska verkställas. Databasen (skötselDOS) som i skrivande stund är under utveckling, kan vara ett steg framåt för ett mer effektivt arbete med reservaten.

Jag anser att skötselplanerna för både Fågelsångsdalen och Linnebjerg i det stora hela är bra utformade med undtag för en del punkter som bör uppdateras och/eller specificeras.

6 Slutord

Tack till Eva Waldemarson för vägledning genom projektet.

Referenser

- Almgren, G. & Rydberg, D. (2003). Våra ädla lövträd. *Lövträden nära människan*. Jönköping: ss. 199-234.
- Englsson, N. & Johansson, J. (1993). *Skötselplan för Fågelsångsdalen*. Lund: Länsstyrelsen i Malmöhus län. http://www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/naturreservat/lund/Fagelsangsdalen/Fagelsangsdalen_sk_plan_1993-m-karta.pdf
- Haglund, A. (2010). *Uppföljning av skyddade områden i Sverige* (Rapport 6379). Stockholm: Naturvårdsverket. <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/978-91-620-6379-5.pdf?pid=3686>
- Jordbruksverket (2003). *Indikatorarter – metodutveckling för nationell övervakning av biologisk mångfald i ängs- och betesmarker* (Rapport 2003:1). Jönköping: Jordbrukssverket. http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra03_1.pdf
- Kullberg, Y. & Bergström, R. (2001). Winter browsing by large herbivores on deciduous seedlings in Southern Sweden. *Scandinavian Journal of Forest Research*, 16, ss. 371-378.
- Liljelund, E. & Zetterberg, G. (1986). *BIN Biologiska inventeringsnormer Vegetation* (Naturvårdsverket rapport 3278: V320). Solna: Naturvårdsverket.
- Länsstyrelsen i Malmöhus län (1980). *Dispositions-och skötselplan för naturreservatet i Linnebjerg*. Malmö: Länsstyrelsen i Malmöhus län. http://www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/naturreservat/lund/Linnebjerg/Linnebj%C3%A4r_sk.pl.pdf
- Länsstyrelsen Östergötland (u.å.). *Bevarandeplaner och områdesbeskrivningar*. <http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/natura-2000/bevarandeplaner-kommunvis/Pages/bevarandeplaner.aspx> [2015-12-17]
- Länstyrelsen i Skåne län. (2006). *Uppföljning av skötsel i naturreservat i Skåne län 2006*. Länstyrelsen i Skåne län.
- Länsstyrelsen i Kronobergs län. (2008). *Död ved i vattendrag* [broschyr]. <http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/SiteCollectionDocuments/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/projekt/Vattendragsvandringar/Dod-ved-i-vattendrag.pdf>
- Naturvårdsverket (2015). *Vägledning om utformning av skötselplan*. Naturvårdsverket. <https://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/skyddade-omraden/process-naturreservat/beslut/beslut-vagledning-skotselplan.pdf>

- Naturvårdsverket (2012). *Kopplingen mellan artskydd och Natura 2000*.
<https://www.naturvardsverket.se/hb/Artskyddsforordningen/Ovriga-lagar/Artskydd-i-EU-och-i-Sverige/Habitatdirektivet/Syftet-med-habitatdirektivet/> [2015-12-17]
- Naturvårdsverket. 2010. *Så bildas naturreservat – svar på vanliga frågor från markägare* [broschyr].
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-8234-5.pdf>
- Påhlsson, L. (2005). *Uppföljning av skötsel i naturreservat i Skåne län 2005*.
- Rosquist, G. (2005a). *Bevarandeplan för Natura 2000 - område Fågelsångsdalen*. Länsstyrelsen i Skåne län.
<http://www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/natura-2000/lund/fageldal.pdf>
- Rosquist, G. (2005b). *Bevarandeplan för Natura 2000 - område Linnebjär*. Länsstyrelsen i Malmöhus län.
<http://www.lansstyrelsen.se/skane/SiteCollectionDocuments/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/natura-2000/lund/linnbjar.pdf>
- SFS 1998:808. *Miljöbalk*. Stockholm: Miljödepartementet.
- Sjöbeck, M. (2010a). Fågelsångsdalen under 470 miljoner år. I Linde, O. (red.) *Rätt hävd gynnar undanträngda arter*. Litauen: ss. 85-95.
- Sjöbeck, M. (2010b). Fågelsångsdalen under 470 miljoner år. I Linde, O. (red.) *Biologi med stor mångfald*. Litauen: ss. 96-162.
- Sjöbeck, M. (2010c). Fågelsångsdalen under 470 miljoner år. I Linde, O. (red.) *Planer och naturskydd*. Litauen: ss. 174-184.
- Skogsstyrelsen (2010). *Ask och Alm nya på rödlistan*. <http://www.skogsstyrelsen.se/Aga-och-bruka/Skogsbruk/Skogseko/Artikelregister/SkogsEko-22010/Ask-och-alm-nya-pa-rodlistan/> [2015-12-17]
- Sund, M. (2013). *Träd- och buskskikt i naturreservatet Linnebjär*. Kandidatuppsats, Biologiska institutionen. Lund: Lunds Universitet.
<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=8169141&fileOid=8169159>